

גליון

מעיונא דמלכא

מועדים
וזמנים

הבנה לימים נודאים

עם מדור מיוחד
מרגניתא דמלכא

זו"ל לקראת ראש השנה תשפ"ד לפ"ק
ע"י מכון 'שפה ברורה'
דחסודי קאסוב

מכון
שפה
ברורה

**כל הוצאות
עדיבת זהו"ל של הגליון**

נתנדב ע"י

ידידינו הוקד שביקרים
רודף צדקה וחסד בכל מאדו והונו
בונה ומקים עולמות של תורה וחסד
איש האשכולות העושה גדולות

הרוצה בעילום שמו

לע"ג

הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר חיים אריה ע"ה
וזוגתו מרת טויבא רבקה בת ר' יעקב יואל ע"ה

הרה"ח מו"ה שלום נחמן ב"ר חיים ע"ה
וזוגתו מרת דבורה בת ר' משה אהרן ע"ה

והרה"ח מו"ה חיים אליהו ב"ר זאב ע"ה
וזוגתו מרת שיינדל בת ר' אלעזר ליפא ע"ה

זכות הפצת מעיינותיו של אור שבעת הימים מרן הבעל שם הק"י ותלמידיו ז"ע
יגן בעדיו שירווח רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ושיחברך בכל מעשי ידיו בשפע ברכה
והצלחה בכל עסקיו, וימצא חן וחסד בעיני אלקים ואנשים בכל הפציו
מתוך עושר ואישר שלות הנפש והרחבת הדעת כל ימי חייו

הר"ימוד בגליון דולו

יהיה לזכות רפואתו השלימה והמהירה של
מרן רבינו שרגא פייביש בן מלכה שליט"א
בתוך שאר דולי ישראל

כל הזכויות שמורות

לקבלת הגליון מדי שבוע בשבוע

ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 917-686-5892

או אל toraskosov@gmail.com

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

הכנה לימים נוראים

'ושבת עד ה' אלהיך'

מצות התשובה, לעמוד לפני האל ברוך הוא,
ולהיות על פי ידיעה זו

הקריאה מעורר הזמן, שייכות פרשת הביכורים לידה
האיתנים

משה מוסר התורה תיקן להם לישראל, שיקראו בספר תורה בציבור מידי שבת בשבתו (ב"ק פב.), כדי שלא ילכו ג' ימים מבלי לעסוק בדברי תורה. במרוצת הדורות באו רבותינו שבבל וקבעו את סדר פרשת השבוע על פי חשבון מדוקדק בהתאם ללוח השנה, כך שיקראו קודם חג השבועות ולפני ראש השנה את הפרשיות שמוזכר בהם הקללות, כדי שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה (מגילה לא.). מתוך כלל זה, מצאו חכמי הדורות סמך, לחקור ולמצוא את ההקשר החבוי בין כל פרשת השבוע לזמן קריאתה, בבחינת הקריאה מעורר הזמן והזמן מעורר הקריאה, כי זכרון אחד עולה לכאן ולכאן*. ובדרך זו ניזיל אף אנו, לפרש עוד עומק בהקשרו של פרשת כי תבוא הפותחת עם מצות ביכורים לימים האלו של אחרית שנה קודם שמתחדשת שנה לטובה, לבד מה שנזכרו בה הקללות שרצו לקרותם קודם השנה הבאה - וכאמור, כי זאת

תרס"א), אמרי נעם (פרשת מטות אות ד), שהרבו לפרש את הקשרו של פרשת פינחס לימי בין המצרים אז היא נקראת, וכהנה רבות בספרי הקודש.

א. ראה למראה מקום ללמד על הכלל כולו, ב'אוהב ישראל' (פרשת פינחס), 'מאור ושמש' (פרשת פינחס), 'שפת אמת' (פרשת פינחס שנת תרמ"ב, פרשת מטות שנת

התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, אדעתא שימצאו בה צפונות ודרכי התקרבות להשי"ת.

תפלת מביא הביכורים 'איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה'

התורה מבאר מצות תרומת הביכורים וסדר הבאתם אל בית ה', החל מגדילת פרי האדמה, עד להנחתו בטנא נוכח פני ה' ונתינתו לכהן. פרק נכבד אודות סגולת מצוה נעלית זו, מצינו במדרשו של רבי תנחומא (פרשת כי תבוא אות א), המרחיב ומגלה במקצת, את רום ערכו של מביא הביכורים וכוחו להריק ברכה על פני האדמה, ומפאת שדבריו יהוו נר לרגלינו במאמר שלפנינו, נביא מלשונו היקרה מפנינים דברים כהווייתן, וזה לשונו: 'צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והביכורים עתידין להיפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום^ב, לפי שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות (ברכות לב:) וכו'.

אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא: בא וראה כמה מתחטאין וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך, כיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו ספק לא עשה, אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים, ובא ועומד באמצע העזרה, ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר (דברים כו טו) 'השקיפה ממעון קדשך וגו', ולא עוד אלא שהיה אומר: איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה, שכתוב אחריו (פסוק טז) 'היום הזה ה' אלהיך מצוץ לעשות'. אמר

ב. בספרי הקודש הקשו (שפת אמת פרשת כי תבוא שנת תרס"ב, אמרי אמת פרשת כי תבוא שנת תרע"ז, תרצ"א ועוד), שהרי התפילות קדמו למשה רבנו כמו שאמרו (ברכות כו:), תפלות אבות תקנום, ועיין שם תירוצם.

רבי שמעון בן לקיש: יצתה בת קול ואמרה לו, תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה, כאדם שהוא נותן פרי חדש לחברו ואומר לו, יהי רצון שתשנה ותתן לי לשנה האחרת, עד כאן לשונו.

ודבר שפתים אך למחסור שדברי המדרש כולו מוקשה, והשאלה קמה וגם ניצבה מעצמה, מהיכן רב כוחו של עובד אדמה אשר יוצא בבוקר לפועלו ושב עדי ערב, לעמוד ולומר בחזקה כלפי שמיא 'איני זו מכאן עד שתעשה צרכי כיום הזה', ואם על לוי שהיה אמורא ומגדולי הדור, אמרו שלא עמדו לו זכויותיו, והוא נענש ונעשה צולע על ירכו מחמת שהטיח דברים כלפי מעלה ולא השגיח לדבר בכבוד דיו לפני ה' (תענית כה, סוכה נג), מה נאמר ונדבר אנן לפרש פרשתא דא, מנין כוחו של העומד עם סלו על כתפו, שלא זו בלבד שלא נענש על דבריו הקשים כלפי מעלה, אלא היה מתפלל ונענה. וביותר יש להבין את דברי המדרש הממשיך אומר, שגם עתה בזמננו יכולים להשיג ולהיות בדרגה נישאה זו - ולומר 'איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום', בעומדנו לפני ה' בתפלה, וזו כיצד.

חזני המעגל יכל לומר 'איני זו מכאן עד שתרחם על בניך', לפי שהפקיר את כל חייו למען שמו ית' באהבה

זיזבן הענין בהקדם שנעיין נא בדברי הימים, שם נראה שכבר היה לעולמים מי שהתנהג עם ה' בהנהגה זו ותבע צרכיו בלשון של 'איני זו מכאן' בכל עת שהיה נצרך והיה נענה משמי מעונה, שכך אמרו

שיזכה להביא בשנה הבאה, ובשנה שלאחריה שזכה להביא מכח הבת קול הקודמת, זכה שוב להבטחה שישנה לשנה הבאה, וכיצד מתו לבסוף מביאי הביכורים אחר שהיה דבר ה' עליהם שישנו לשנה הבאה, עיין שם תירוציהם.

ג, כבאגב, ראוי להביא את הערתם של רבותינו (חתם סופר בפרשתו, שפת אמת ליקוטים בפרשתו, שפתי צדיק אות כג) שתמהו, שאם כן, שבת קול היתה יוצאת ומכרזת 'תשנה לשנה הבאה', היה צריך מביאי הביכורים לחיות לעולם ועוד, שכן יצא מפי הקב"ה

(תענית יט.) על התנא חוני המעגל, שפעם אחת נעצרו השמים מליתן גשם והלכו ישראל לחלות ולחנן ממנו שישא תפלה בעדם לפני מי שמפתחות הגשמים בידו (שם ב.), מה עשה חוני, 'עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפני ה': נשבע אני בשמך הגדול, שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך', וכך הווה שירדו לבסוף גשמים כפי בקשתו.

מעשה נוסף על מעלתו שהיה מתפלל ונענה מיד מצינו בו (שם כג.), שפעם אחת הגה בתורת ה' והוקשה לו תוך כדי לימודו, בהא דכתיב (תהלים קכו א) 'שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים', כיצד יתכן דבר להיות 'כחולמים' בעת הגאולה, כי כלום 'איכא מאן דניים שבעים שנין' [האם יש מי שנם את שינתו שבעים שנה, כימי גלות בבל], ומיד ברגע כמימריה נחה עליו רוח שינה וחטפתו שינה בת שבעים שנה, בבחינת שואל ונענה, וראה שיש מציאות של 'היינו כחולמים'.

ונאמר, דהיינו טעמא שזכה חוני המעגל להשגה זו שהיה מתפלל ונענה, לפי שכל חייו ומהלכו היו בדביקות לה', והיה מוסכם אצלו, שטוב למות פשוטו כמשמעו על מנת שלא לעבור חלילה אפילו נדנדו של חטא ופירוד משורשו העליון, ואשר על כן, כשראה שאין לישראל גשמים, או שלא הבין איזה דבר מכ"ד ספרי הקודש, היה הוא מוכן ומזומן למסור נפשו ממש על מנת להשכיל ולו במעט ממחשבת ה' ועצתו, על מה עשה לארץ ככה, או מה הכונה בפסוקי תורתו. וכיון שכך, גם השי"ת התנהג עמו כן באופן של מדה במדה ומסר לו משלו, שיתקיים בו שאל ממני ואתנה מבלי מעצור, שלא ישאר אף לרגע קט עם שאלות על דרכי הנהגתו ית' או על דבר אחד שכתוב בתורה.

לכשתרצה, זהו עומק מה ששלחו שמעון בן שטח וחבריו לסנהדרין לומר לחוני אחר מעשה הורדת הגשמים, 'אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי וכו', אבל מה נעשה שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואומר לו: אבא, הוליכני לרחצני בחמיון, שטפני בצונן, תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים - ונותן לו, ועליך הכתוב אומר (משלי כג כה) 'שמח אביך ואמך

ותגל יולדתיך', שכמו שהבן קשור בעבותות אהבה לאביו והוא סמוך ובטוח עליו, ולפיכך האב נותן לו כל צרכיו שלא לפי אמות המידה, כן היה גם בו, שלפי שהיה קשור בחד קטירא לאביו שבשמים, שמע ה' לתפילתו והקשיב לקול תחינתו, ונתן לו כל משאלותיו לטובה. והכי הוקבע שמו לדורות בשם 'חוני המעגל', להזכיר עד עולם את גדלותו ורוממותו, שיכל להקיף עצמו בעיגול ולומר שהוא אינו זז משם עד שתיענה בקשתו (רש"י מנחות צד: ד"ה דעגיל להו מיעגל, חידושי אגדות מהרש"א תענית כג. ד"ה כדרך שעשה חבקוק), וה' ענה משאלתו כצדיק גוזר והקב"ה מקיים (תענית שם), מחמת שהיה דבוק בה' באופן נעלה כל כך.

'בשוב ה' את שיבת ציון', נקודת 'ציון' החבויה בכל איש ישראל

מן הדברים הללו נפרש לומר, כי לא חוני המעגל בלבד היה רב כוחו לזכות לגדולות, אלא כל איש אשר נדב לבו אותו, יכול לעמוד בדרגה נישאה זו להיות בגדר מתפלל ונענה, וכדחזינן במביאי הביכורים שתבעו בקול גדול ואמרו 'איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום', והוא מכח שיש בכל איש ישראל רשימת קדושה הקרויה 'ציון' שהיא מכלל יופי ואינה נמחקת לעולם אפילו על ידי חטאי, וכשאישי ישראל חפץ להידבק בה' ומתבטל לנקודה זו, עד שאין לו שום רצון כי אם לשמוע דבר ה', אז ה' הרואה זאת מאיר ובא, ועונה מיד בעת שוועו אליו, וממלא משאלותיו לטובה.

על הימצאותו של ניצוץ מאיר זה, רמזו חכמינו בפסוק שהוקשה לחוני המעגל - 'בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים', שכאמור 'ציון' רמז יש בה לרשימת הקדושה שיש בכל איש ישראל שאינה נמחקת לעולם, ועבודתנו, לקחת את נקודת 'ציון' זו ולהפשיטה עד שמעשינו יהיו

מהשיל"ת, והוא החיות שמחיה כל דבר, והאדם הדבוק בנקודה זו וכל חיותו נמשך אחר זאת הנקודה, נעשה שותף במעשה בראשית.

ד. זה לשון ה'שפת אמת' (פרשת בראשית שנת תרל"א): 'בזוהר הקדוש (הקדמה ה.) פירש, 'ציון' הוא הנקודה שיש בכל דבר רשימה ואות לזכור שהוא

נפעלים על ידה. ומאור נערב זה יכולים לעורר אף מי שהוא בגדר 'ניים שבעים שנין', כי לא יזנח לעולם ה' והוא מחיה את הניצוץ הקטן הזה, שלא יכבה נרו לעולם ועד. וזה שאנו מבקשים בכל יום 'אור חדש על ציון תאיר', שרצוננו לזכות 'כולנו יחד במהרה לאורו' - של אור גנוז זה הקרוי 'ציון', שיתפשט ויאיר על פני תבל וזנכה על ידי זה לביאת גואל (טור או"ח סי' נט), וכפי שמאירנו הרה"ק מראפשיץ זי"ע ב'זרע קודש' (לחנוכה ליל ב): 'וזהו שאנו מבקשים מאתו ית', 'אור חדש על ציון תאיר', שהגם שעל ידי החטא, הקדושה מסתלקת מהאדם, מכל מקום לא זזה לגמרי, ונשאר 'ציון' ורושם וכו', ומבקשים אנחנו שיאיר אור חדש על הרשימה הזאת הנשארת עדיין באדם, שעל ידי זה תמצא הקדושה מקום לנוח בו ויהיה בריה חדשה'.

מבל הלין נודע, מהיכן היה כוחם של מביא הביכורים וכיום בזמננו - שפסקה מצוה זו, בעת עומדנו בתפלה, להרהיב עוז ולומר 'איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום', שכן כשאישי ישראל מתאמץ ונוטל מראשית פרי אדמתו שעמל עליו רבות ומוסרה לגבוה עם כל הקושי שבדבר, או בעמדו לפני ה' בעבודה שבלב זו תפלה (תענית ב). כדת כראוי וכנכון, ומוסר את עצמיותו לה' בגילוי דעת שהכל מידו והכל צריכים אליו ית', אכן רב כוחו לומר היה נא קרוב לשעוותי, ושה' יהיה עמו, כי הוא מפשט ומרחיב את נקודת ה' שבקרבו למעלה מטבעו, ולכן גם הטבע כולו בטל מפני תפלתו ובקשתו¹.

בפירושו על שיר השירים (ראה בסופו בתרי"ג מצוות מצוה א') על אמרם ז"ל (תענית ב.) עבודה זו תפלה, שעיקר העבודה הוא, לכבוש המחשבה ולהביאה בשעבוד הכוונה. ורצה לומר, שהאדם משוטט תמיד במחשבה לכמה דברים כאחד, אשר מזה באו מחשבות זרות בתוך

ה. ודרוש נא לספר הקדוש 'דברות שלמה' (פרשת תולדות) למגיד מלוצק זי"ע שכתב כעין זה: 'דאמרו חז"ל (תענית יט.) גבי חוני המעגל, עג עוגה ועמד בתוכה, ואמר איני זז מכאן וכו'. וצריך להבין, מה זה התקיפות לפני הבורא יתברך שמו שעג עוגה וכו'. [אלא] דהנה כתב הרמב"ן ז"ל

התשובה האמיתית היא לשוב 'לפני האל ברוך הוא'

אכן, כדי להיות בדרגה זו של 'כבן המתחטא לפני אביו' המתפלל ונענה, אין די בעשיית תשובה על ידי זעקת 'הושענא ציון המציונת' בפה בלבד, אלא צריכים להימשך אחר נקודת ה' שבקרבו, בעזיבת החטא ושיפור המעשים הלכה ולמעשה, כמו שפירש הרב בעל התניא זי"ע (ליקוטי אמרים פרק מה, אגרת התשובה פרק ז) מקרא שכתוב (ישעיה נה ז) 'וישוב אל ה' וירחמהו', שהתשובה השלימה היא, שישוב האדם אל חיות ה' שבתוכו – נקודת 'ציון', ולרחם עליה ולדבק בה בכל כוחו.

צא ולמד גם מדיוק לשונו של הנשר הגדול ב'יד החזקה' הכותב בריש הלכות תשובה המיוחדים ביותר לימים אלו (פ"א ה"א): **'כל מצות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא'**, שתכלית התשובה אינה רק עזיבת החטא והווידוי דברים שהם ראשית הסולם העולה במעלת התשובה, אלא בעיקר להיות 'לפני האל ברוך הוא', לשוב אל ה' ברוב חשק ואהבה ולא לחפוץ בשום דבר זולת

מאד כל כונת לבו ומחשבתו בצמצום גדול, ולהביא בשיעבוד הכונה עד שנעשה דק מאד רק בכונות התפלה ההוא, יכול לחתור ולהעביר המסכים. וזהו עג עונה ועמד בתוכה ואמר איני זז מכאן, רצה לומר, שצמצום כונת לבו ומחשבתו, כאדם שעושה עוגה ואינו רוצה לזוז לשום צד, ועל ידי זה נשמע תפילתו.

ו. ובלשונו: **'ועל זה נאמר (ישעיה נה ז) 'וישוב אל ה' וירחמהו', לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב (טו טו) 'השוכן אתם בתוך טומאתם'.**

התפלה, מה שאין כן כשמצמצם ומשעבד לבו ומחשבתו רק לכוונת התפלה ההיא, זה עיקר העבודה, ועל ידי זה תפלתו נשמעת, כי ידוע שיש מסכים המבדילים בין תפלתו ובינו יתברך שמו, וצריך בתפלתו ובמחשבתו היפה לחתור במסכים הנ"ל ולהעבירם, עד שיעלה תפלתו. וזה ידוע כי בדבר חד ודק בראשו יכול לחתור, מה שאין כן דבר רחב ועב אינו יכול לחתור, כך כשכונת לבו ומחשבתו רחב, ומשוטט לכמה דברים, אינו יכול לחתור ולהעביר המסכים וכו', מה שאין כן כשמצמצם

זה כרמוז בתיבת תשובה – תשוב ה' (זוהר הקדוש ח"ג ברע"מ קכב). והיינו טעמא שהרמב"ם שינה בלשונו ולא כתב שחובה לעשות תשובה על העוונות, אלא נקט 'כשיעשה תשובה וישוב מחטאו' בלשון רשות (אריכות בענין זה תמצא ב'מנחת חינוך' מצוה שסד, וע"ע במאמרינו 'לפני ה' תטהרו [א] בגליון 'מילי דמלכא' שיו"ל לקראת יוהכ"פ הבעל"ט), שכן התשובה האמיתית האמורה בתורה, להיות 'לפני האל ברוך הוא', 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם' (רמב"ם שם פ"ב ה"ה), היא קשה מאד ולא כל אדם זוכה להשיגה אלא לנגיעה מה - בוידוי דברים ועזיבת החטא, שכן אם היה זוכה באמת לתשובה שלמה בבחינת 'לפני האל ברוך הוא', היו מעשיו מוכיחים עליו, ולא היה שב למעשיו הראשונים ככלב השב על קיאו לאחר זמן, ולכן נקט 'כשיעשה תשובה' שהתשובה השלמה היא דרגה נישאה.

ואף אמנם, שיש מושג של תשובה גם בדבר פורתא, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מט:): שהמקדש אשה על מנת שאני צדיק גמור, אפילו היה רשע גמור כל ימיו – הרי זה מקודשת שמא הררה ועשה תשובה בלבו, מכל מקום תשובה כגון דא, מועילה רק לערך אשה - בשר ודם שמתרצית בתשובה שכזו על מנת להינשא לאדם שמעתה ואילך ישפר אורחותיו ורוצה להיות 'צדיק גמור', אך כלפי שמיא צריכים לעשות פעולות למעשה ולהוכיח שאכן רצונו להיות 'צדיק גמור' ולא די בוידוי פה ללא מעשים

הכלה חושבת שהוא רבי וצדיק, ומאחר והוא יודע שאין הדברים כן, אם כן הוא קידושי טעות ופקעי הקידושין למפרע. נענה ה'חידושי הרי"ם ואמר, שכיון ובפי כל רווחת ההנחה שהוא אדם גדול וקדוש, די בכך, לפי שאין הכלה מתרצית להתקדש ביחס למה שהוא כלפי שמיא, אלא לפי רוב הציבור ושם הוא אכן רבי וצדיק. נהנה הרה"ק מקאצק מהדברים, ויצא לקדש כדת משה וישראל.

ז. וכמעשה שמסופר בפי חסידים (אמת ואמונה מהדורת תשל"ב עמ' מב), שכשנשא הרה"ק מקאצק זי"ע את אשתו השניה שהיתה בתו של רבי משה ליפשיץ [המכונה: חלפן] זי"ע חמיו של הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, התמהמה הרבי זמן רב קודם לחופה ויתמהו האנשים על כך, ושלחו את ה'חידושי הרי"ם' לראות צדיק מה פעל. פתח הרה"ק מקאצק ואמר, שהוא עומד ומהרהר כיצד יכולים קידושו לתפוס, שכן

עבור זה. וחלילה כשאדם משקר בפיו ואומר 'השיבנו אבינו לתורתך' ולבו בל עמו, לא זו בלבד שאין בכוחו להיות מתפלל ונענה כבן אצל אביו, אלא עונשו סגוי, שהוא עושה חוכא וטלולא וליצנות ממלכו של עולם, ומראה פנים כאילו רצונו להיטיב, ובאמת לבו פונה מעם ה' אלהיו.

שמא ניתן לבאר ביסוד המבואר, את מזמור זה שהתקשה בו חוני המעגל 'שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים', שהכתוב מבשרינו, שלעתיד כשישיב ה' את 'ציון' – שבתוך כל איש ישראל ותאיר ארץ מכבודו ית', פינו ימלל רברבן 'שיר המעלות', בהודאה ובהודיה על שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה ש'היינו כחולמים' עליה בימי גלותנו. אך כשהאדם אינו מרחיב את נקודה זו למעשה, והולך אחר שרירות לבו - מחד, ולצד האחר מצחקק בלשונו שרצונו להיות קרוב לה', יש להליץ עליו את סיפא דקרא 'אז ימלא שחוק פינו' שהוא נהפך ללעג וקלס במרום, ותמהים ושואלים אודותיו 'אז יאמרו בגויים', האם רצונו לשוב בשיבת ציון – כיהודי, או להיות מ'יאימרו בגויים', לומר וידוי בפה ולהתנהג כגוי, שכן בפיו הוא מדבר כיהודי, ואילו במעשיו הוא הולך אחר שרירות לבו כגוי.

'ישוב אל ה', היינו שידבק בו', התשובה דביקות בה' ואהבתו

ומכל מקום אל יפול איש לזרועות הייאוש לומר, שאם כן שהתשובה דרגתה 'עמידה לפני האל ברוך הוא ממש', מה לי ולעסק התשובה, כי מקום הניחו לנו רבותינו להתגדר, שיש סולם העולה לזכות לתשובה זו, על ידי שיבקש לקיים 'ולדבקה בו' (דברים יא כב), לחשוב מחשבות כפי כוחו שלו להידבק בקונו ולהתאוות תאוה להיות מבאי שער המלך, למרות היותו עדיין על הפתח מבחוץ, ושזה חלק בלתי נפרד ממצות התשובה^ה, וכמכתב עוז חביון שכתב הגה"ק בעל ה'נודע

ה. עיין עוד אריכות בענין זה בגליון 'מילי דמלכא' במאמרינו ליוהכ"פ 'לפני ה' תטהרו [א].

ביהודה' זי"ע (שו"ת או"ח סי' לה) לאחד שביקש הימנו דרך תשובה אחר שחטא בעוונות חמורים, שזאת יעשה ויחיה, ש'יתקרב ויתלהב לאהוב את הבורא וידבק בו' כי זה עיקר התשובה, ובתיבותיו המדודות: 'ועיקר התשובה הוא עזיבת חטא, וידוי דברים בלב נשבר, חרטה בלב שלם, התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא, והיינו, תשובה שישוב אל ה' וירחמהו, וישוב אל ה' היינו שידבק בו, אבל שאר דברים תענית וסגופים אינם עיקרים'.

והאמת תורה דרכה, כי ענין זה שהדביקות היא מעיקרי מצות תשובה, מקרא מלא הוא, שכבר נאמר (דברים ל ב-ג) 'ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו וכו', ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך וכו', לאהבה את ה' אלוהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חיך ואורך ימיו'. הרי לנו, שענין הדביקות אינו מידת חסידות גרידא, כי אם חלק יסודי מעיקרי התשובה.

'בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים', שמאיר ביום זה נקודת ציון

אכן, אף שביארנו שקשה עד מאד להגיע לתשובה שלמה מפני יצרנו ומזגנו הרע, הסכת ושמע ישראל היום, דביומי דראש השנה יכולים לעורר אף את הישנים משנתם ואת הרדומים מתרדמתם השוכחים את ה' בהבלי הזמן, בהארת נקודת 'ציון' הצפונה ומכוסה בלב ולהידבק בה, שכן ביום זה מחדש השי"ת את עולמו כבראשונה, ונמצא שכל יצור נוצר נברא מחדש באופן של 'והאלהים עשה את האדם ישר' (קהלת ז כט), וביכולתו להתעלות על ה'המה בקשו חשבונות רבים' של כל ימות השנה ולהגיע לנקודת 'ציון' שאינה נמחקת.

וזה סוד מה שרמזו חז"ל (ר"ה י:) במיליהם, ש'בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים', כי 'יוסף' בגימטריא 'ציון' (לקוטי תורה להאר"י פרשת ויצא ועוד), שביום זה יכולים להוציא את נקודת יוסף – ציון, מבית האסורים

ולמלוך על כל המיצרים, ואז מתוודע שזה אכן עיקר פנימיות ישראל אף על פי שהיא נסתרת בכל השנה^ט. ואשר על כן כיון ובראש השנה חוזר האדם לקדמותו ומאירה בו 'ציון לנפש חיה', אזי יכולים להתפלל ולבקש ואפילו לומר 'איני זו מכאן' כיון וזו אכן דרגתנו ומעלתנו בהאי שעתא. וזה שאנו מתפללים ואומרים ביום זה מקרא שכתוב (תהלים פא ד-ה) 'תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', שכן ביום זה מתגלה החקיקה – כי חק לישראל הוא^י שיש בקרב כל איש ישראל, ומכוחה אנו באים להתפלל ולבקש, ולהמליך את ה' בעולמו, ולכן כשאיש ישראל עומד ומתפלל ביום זה הוא יכול להיות מתפלל

י. בספר הקדוש 'שם משמואל'^י (לראש השנה שנת תרע"ז) הביא: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא ד-ה) יש לפרש על פי מה שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר [מרוך ה'אבני נזר'] זצללה"ה בהא דאמרו ז"ל (ר"ה י:) בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, כי ראש השנה הוא יום המשפט, ומשפט הוא המוציא דבר הנעלם לאור, ועל כן היה זמן ליוסף שהיה מוסתר ונעלם בבית האסורים, לצאת לאור המציאות.

ויש להוסיף ולומר בטעם שנקבע אחד בתשרי ליום המשפט והוצאת דבר הנעלם לאור, והר"ן (ר"ה טז.) כתב, משום דבאחד בתשרי היתה בריאת האדם, עיין שם. ועדיין צריך למודעי, כי בריאת העולם היתה בכ"ה באלול. אבל מה שאזיל בתר בריאת האדם, יש לומר היות בכל ימי בריאת העולם היו שמים וארץ נמתחין והולכין

ט. בענין זה, ראה לדברי הרה"ק מפולנאה זי"ע ב'צפנת פענח' (פרשת שמות): 'ובזה יובן, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין (ר"ה י:), שיצא מרשות של האיברים שהם כח הסטרא אחרא, אשר הנשמה היה שם בבית האסורין, שנאמר (תהלים פא ו) 'עדות ביהוסף', כי המוחין הם ג' אותיות יה"ו כנודע בסוד לולב, ועל ידי דעת זה 'שמו בצאתו על ארץ מצרים', שהם הרשות סטרא אחרא הנקרא 'ארץ מצרים', שהם המצירים כנודע'.

ומשמו של הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' זי"ע אמרו (שפת אמת לראש השנה שנת תרמ"ח): 'בראש השנה נעשו בני ישראל בני חורין (ר"ה י:), וכל מה שנתלכלכו כל השנה ונקשרו הנפשות בהבלי עולם, נעשו בני חורין בראש השנה, וכמו שאמרו ז"ל (שם) בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, והוא הנקודה פנימיות שבלב איש ישראל'.

ונענה, כי ביום הזה כל ישראל בני מלכים הם, ומתגלה נקודת 'ציון' שבהם, והם זכאים בדין שישמע ה' תפלתם.

ראשית התשובה על ידי לימוד התורה והבירור מה רצון ה'

משיבארנו שהשי"ת קרוב לכל קוראיו, בתנאי שקוראים אליו באמת, אין הדבר תלוי אלא בנו, עד כמה אנו מוסרים מעצמינו

שהיה סוד כמוס, על כן בכל שנה כבוא הזמן ההוא, הוא מסוגל להוציא את הנעלם לאור, והוא המשפט כנ"ל שנקבע לדין האדם.

ויש לומר דהיינו טעמא דשופר, דהנה ידוע דכל הדברים העליונים צריכין להתעוררות התחתונים, ועל כן לעורר בחינת התגלות הנעלם, הוא קול השופר היוצא מהבל הלב בלתי מוצאות הפה, שהקול היה בהעלם תוך הלב ונתגלה לחוץ, זה מעורר לעומתו התגלות הנעלם וכו'.

ויש לומר עוד, שכמו שקול השופר מעורר הוצאת הנעלם לאור, דהיינו המשפט, מעורר נמי שתתגלה לכל בחירת ישראל שהיא למעלה מהטעם וכו'. ולפי האמור יש לפרש הכתוב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', היינו, לעורר בשופר שיתגלה הנעלם ויסתלק הכיסוי, כי אז הוא זמן ה'משפט לאלהי יעקב' שהוא צאת הנעלם לאור כנ"ל.

כבמדרש (ב"ר ה ח), והיינו, שהתרחקו מן השורש והתגשמו עוד יותר, ונעשו מרוחני גשמי, והכל לצורך, שכשיבוא אחר כך אדם הראשון, יחזור ויעשה מגשמי רוחני ביתר שאת וביתר מעלה, כדאיתא בספרים הקדושים, שהבריאה היתה ירידה צורך עליה. והנה בריאת האדם היתה בהעלם דבר כל ימי הבריאה עד יום השישי שאמר הקב"ה 'נעשה אדם' (בראשית א כו), ופירשו בו המפרשים שאמר למלאכים. ובמדרש (ב"ר ח ה) שאז היו המלאכים מדיינין אלו עם אלו, אלו אמרו יברא, ואלו אמרו לא יברא, עד שאמר להם הקב"ה הרי כבר נעשה האדם. ומכלל, שקודם לכן לא ידעו ממנו והיתה כל הבריאה בלתי מובנת למלאכים למה יעשה ה' ככה לעשות מרוחני גשמי, עד שביום השישי שראו את אדם הראשון ואמר להם הקב"ה, חכמתו מרובה משלכם, נגלה להם סוד בריאת העולם. נמצא שביום השישי הוא אחד בתשרי, יצא תחילה הנעלם לאור, ונתגלה מה

להתקרב 'לפני האל ברוך הוא', ועושים פעולות להרחיב את קדושת ציון שתתפשט בכל הארצות.

וזתחילת התשובה היא ביגיעה בתורה הקדושה ובבירור הלכותיה, שכן קודם לכן, אין ביד השב מושג על מה עליו לשוב בתשובה, וכהלצה שאמרו, שהיה רשע אחד שהתגאה בעצמו שהוא כופר בתורת משה ואינו מאמין בהשגחה עליונה ל"ע. נטפל אליו חכם אחד ושאלו: כלום יודע אתה מסכת אחת בתלמוד או פרק במשניות או במקרא, שהינך מבקש 'להתעטר' ולהיקרא אפיקורוס, וכי ניתן לכפור בדבר שאין יודעים כלל מה הוא. ואף אנו נאמר לדרכנו במדה טובה מרובה, שלא ניתן להיקרא ולהיכנס בשערי תשובה מלהכות באגרוף רשע ולומר בפה וידוי דברים, אלא רק על ידי קבלת עול תורה ומצות והריחוק מהדבר שהביא לידי חטא, שכן קודם לכן האדם אינו בגדר עבריין או בעל תשובה כלל, אלא כבעל חי הסובב על פני היקום מבלי לדעת את אשר עליו לעשות או להימנע, והוא נכלל בדברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ג) 'כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר (משלי כח יג) 'ומודה 'ועזב' ירוחם'.

'על חטא שחטאנו לפניך בוידוי פה', שלא להתוודות בפה מבלי לעשות שינוי מעשה

וזזהו הסוד והטעם, שחסידים ואנשי מעשה מיעטו במשך השנה להתוודות על העוונות וליפול על אפיים בעת התפלה, ולא היה זה מחמת שמיהרו לצאת מבית הכנסת וכדו', אלא להיפך, שמתוך שידעו עד כמה גדולה תפלה זו שהיא נחשבת ככפרת מיתה (זוהר הקדוש ח"ג שז: ועוד) והזוכה לאומרה ברעותא דלבא כראוי ומשנה את דרכי התנהגותו, אין המקטרגים יכולים להזיק לו ותפלתו נשמעת (שם ח"ב ה:), ולהיפך חלילה כשאין מכוונים כראוי, עונשא דהאי בר

נש סג"י^א (שם ח"ג קכא), לכך החמירו על עצמם שלא לומר תפלה זו ולספר כאילו אנו חשים ש'סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו', ובפועל לשוב ליצרנו הרע ביציאתנו מבית הכנסת (ב"ר ע ח), אלא לא לומר תחנון כלל, בכל עת שיש לכך טעם אף אם הוא קלוש ביותר, כדי שלא להימצא דוברי שקרים לפני ה'.

ומיכל מקום טוב מזה ומזה והמובחר והנדרש מאיתנו, שלא לדלג ולהפסיק ליפול על אפיים, אלא אדרבה להתוודות במסירות נפש כהלכתה, וידוי פה יחד עם שינוי מעשה, וכתוכחתו של הגה"ק רבי אליעזר פאפו ז"ע ב'פלא יועץ' (ערך וידוי): 'צריך ליזהר בו מדי אומרו אותו, לא יגרע אפילו פעם אחת לאומרו בהכנעה רבה ובכפיפת ראש ובקול בוכים ובדמע לב, על מנת שלא לשוב לכסלה. ובהחסיר אלו התנאים, ההעדר טוב ממציאיות הרע, כי הוא חוצפא ועזות פנים וכדי בזיון וקצף, כי יחרה אף ה' וקנאתו, כי יאמר הקריבהו וידוי זה לפחתך או לאיש כמור, הירצך או הישא פניך. ואוי להם לבריות מעלבנו של הקב"ה, ולולא ה' צבאות ידין אותנו כאנוסים וכשכורים, הן גוענו אבדנו חס ושלום, אבל נחמתנו בעניינו ומיעוט ערכנו על כל פנים חובה מוטלת עלינו להשתדל ברוב עוז בכל כוחנו, וה' אלהים יעזור לנו'.

ברם נודע גם הטעם, שרבותינו הראשונים [עד לימי האר"י הקדוש] ססידר סדר תפלה על פי פנימיות] החמירו שלא לתקוע תקיעות בתפלת הלחש של ראש השנה, וגם בסדר חזרת הש"ץ אמרו לתקוע רק

שהתוודה לא נשבר לבו בקרבו, ועונשו בכפל כפליים, כי אז הוא כאילו מתפאר חס ושלום במה שעשה, וכאילו אומר 'מי אדון לי'. וזהו פירוש מה שאומרים בנוסח 'על חטא', 'על חטא שחטאנו לפניך בוידוי פה', רוצה לומר, שהוידוי לא היה אלא בפה ולא בלב'.

יא. לשון ה'זוהר הקדוש' שם: 'בעי בר נש לאדבקא נפשיה ורעותיה, ולא ייתי לגביה ברעותא במאריה [בנפילת אפים] כדיבא, בגין דכתיב (תהלים קא ז) 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'.

ראה עוד לדברי ה'של"ה הקדוש' (מסכת יומא פרק נר מצוה אות ג): 'ובודאי, מי שמתוודה וחוזר לסורו, אז בשעה

סדר אחד ולא לעשות את כל התשר"ת תש"ת תר"ת בברכות מלכויות זכרונות ושופרות (ראה כל זה בטושו"ע או"ח סי' תקצב ס"א), שדווקא מתוך שידעו עד היכן מעלת השופר, חששו לתקוע מבלי לעשות תשובה שלמה, ואמרו שטוב למעט בתקיעות מאשר לעשות מאה קולות ולישון בשינת ותרדמת הזמן.

מדת הצדיקים ששבים בכל עת בתשובה, לפי שיודעים את גדלות ה' ושלמדות מעשיהם הם אינן עדיין לפני האל ברוך הוא

לך נא וראה, שככל שהאדם הינו בעל השגה ורוחני, הוא אינו מתפתה לחשוב שדי במעשיו הדלים כדי להיות בדרגת בן אצל אביו, ויש בו דעת להבין, שאין קץ ותכלית כמה עליו לשוב בתשובה כדי לזכות להיות 'לפני הא-ל ברוך הוא' כי גבוה ה' ורם מאד, ודרוש נא לדברי רבן יוחנן בן זכאי – שהיה גדול ומוכתר בכל מידה נכונה (ראה סוכה כח.) והוא הגבר הוקם על שבכוחו נשארה לפליטה גדולה יבנה וחכמיה (גיטין נו:), ומכל מקום התמלא קודם הסתלקותו ביראה ובושה עד שפרץ בבכי על כך שהוא עתיד לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וליתן דין וחשבון על פעלו, אף שידע עד כמה רבו זכויותיו, כי כן היא המדה, שככל שקרבים גבי מלכא, מרגישים את שפלות מעשינו, ויודעים שאיננו עדיין בגדר 'לפני האל ברוך הוא'.² והדברים כמו מפורשים ב'חובות הלבבות' לרבנו בחיי (שער עבודת האלהים פרק ג) הכותב: 'וכבר נאמר על קצת הפרושים, שהיו כל ימיהם בתשובה, מפני שהיו מחדשים בכל יום תשובה, בעבור

יוחנן בן זכאי רוצה שירדו גשמים, היה אומר לספר שסיפר את שערותיו תמיד, שילך ויעמוד לפני ההיכל ויאמר: 'רבי רוצה להסתפר ואין בכוחו' מחמת צער עצירת הגשמים, ומיד היו גשמים יורדים.

יב. נאה לציין, כי אכן גם ברבן יוחנן בן זכאי מצינו את מעלתו של חוני המעגל שהיה מתפלל ונענה על הגשמים מחמת שהיה 'לפני האל ברוך הוא' ממש, וכמו שאמרו בירושלמי (תענית פ"ג ה"א) שכשהיה רבן

תוספת הכרתם בגדולת האלהים בכל יום, וקיצורם במה שהם חייבים לו מן העבודה בשעבר¹ (וראה עוד שערי תשובה לרבנו יונה שער א אות טז).

זכה העיד מרן החיד"א זי"ע (חסדי אבות על מסכת אבות פ"ב מ"ו) את ששמע איש מפי איש עד לרבנו הרמב"ם, שהיה 'אדם גדול ולא היה רוצה לקרות וידוי יום הכפורים, כי יודע בעצמו שלא עשה דבר עבירה, ולמה ידבר שקרים לפניו יתברך, והוא [הקב"ה] חותמו אמת (שבת נה:). והשיב הרמב"ם: אילו ידעת אתה הנלבב כמה חומר עבודת ה' יתעלה, וכמה צריך לעבוד האלוה הזה, והיית מקיף העבודה הראויה והמוכרחת לאדון הזה,

והאדם בריה קטנה מעוטה בדעת מכעיס אותו, הנה אפילו אם יחיה כמה אלפי אלפים שנה לא יוכל לצאת ידי חובה בפיוס את אשר הכעיס את היוצר כל, והנה העבירה מעוור את עיני האדם, ולא יוכל להתבונן ולהתפעל כל כך בגדולת אלהינו יתברך שמו, וכאשר האדם שב בתשובה, הנה יאירו עיניו, ויבין וישכיל יותר את מי הכעיס, כי יתבונן בגדולתו ורוממותו יתברך שמו כפי שכלו, הנה לפי זה לא תספיק לו תשובתו את אשר שב אתמול, כי אתמול לא היה יודע כל כך גדולתו ורוממותו יתברך שמו, וכהיום שהאירו עיניו צריך תשובה מחדש, והנה כאשר שב בתשובה מחדש, הנה מאירין עיניו ביותר ולא תספיק לו תשובה הקודמת, ואפילו אם יחיה גבר שנים אלפי לא יבוא לתכלית גדולתו, על כן מצטרך כל ימיו להיות בתשובה אפילו על עבירה אחת.

יג. כתב ב'בני יששכר' (מאמרי חודש תשרי מאמר ד דרוש ה אות יט): 'וירצה עוד ש'שובה ישראל עד ה' אלהיך' (הושע יד ב), על פי מה שכתב החסיד בעל 'חובות הלבבות' (שער עבודת האלהים פרק ג) שהחסידיים הראשונים היו שבים כל ימיהם בתשובה, אפילו על עבירה אחת. ואבאר לך דבריו קצת בביאור, דהנה ידוע על פי משפטי התורה בדין בושת, הכל לפי המבייש והמתבייש (ב"ק פג:), אם המבייש הוא איש שפל, הבושת המגיע ממנו הוא מרובה אשר שפל כזה יהיה מבייש, וכן המתבייש אם הוא אדם גדול, בושתו מרובה, מה שאין כן אם הוא איש שפל, ממילא אם המבייש הוא איש שפל מאד והמתבייש הוא איש גדול מאד, תגדל התשלום מאד כי הבושת מרובה. וככה תתבונן בכל ענינים המכעיס עם הנכעס לפייסו, הכל לפי ערך האישיים מצטרך לפייס. והנה גדולת אלהינו יתברך שמו אין סוף לרוממותו וגדולתו,

היית יודע בוודאי שאין כל יום שאין אתה עושה כל האמור בוויודי, ועוד נוסף כהנה וכהנה, וכל אדם נדון לפי גודל חכמתו.

זיהיו תואמים הדברים למה שהגידו צדיקים (שפת אמת פרשת במדבר שנת תרל"ט, שם משמואל פרשת שופטים שנת תר"ע), שעל כן קראו ל'יהודי הקדוש' מפרשיסחא ז"ע בשם זה, לפי שבכל יום השיג שכל שזכה לעמול אמש בעבודת ה' אינו עדיין בגדר השגה מחמת שה' רם ונשא וגבוה מעל גבוה מהמקום שהשיג, וכיון שכלתה נפשו להיות 'לפני האל ברוך הוא', הוסיף להתקדש בכל יום הוא כמו החילוק בדרגת הקדושה שבין גוי ליהודי כדי לזכות לכך להיות מרואי פני המלך^י, ולא שת לבו שהגיע כבר למדרגות גבוהים ורמים. והם הם הדברים הנקנים באמירה לעיל, שככל מה שזוכים להיות דבקים בה', כך גדלה ההשגה להבין את ריחוקנו מה', ושבים בתשובה במעשה ובמחשבה יותר ויותר. ואשרי כל זוכה לחיות באופן נעלה זה, ומתנהג בכל אורחותיו על פי הארת נקודת 'ציון' השוכנת בקרבו, שאיש זה ראוי אכן שה' יאזין קולו ויעשה מבוקשו.

קריאת פרשת הביכורים קודם ראש השנה, לזרז על התשובה הנדרשת כדי להיות מתפלל ונענה

אמת מה נהדר לפי זה, טעם הדבר שנסמכה פרשת ביכורים קודם ירח האיתנים, לעורר את ישראל קדושים בהשכימם לבקש סליחות, שתשובתם צריכה להיות כמשמעה - 'ושבת עד ה' אלהיך' (דברים ד ל) ממש, בלימוד התורה ודביקות לה', ולא מן השפה ולחוץ בלבד, ובכח זה יתקבלו גם תפילותיהם לרצון ביומי דצלותא, וכמו שמוסיף רבי תנחומא במדרש שבראש הדברים (אות ד), שזכותו של חוני המעגל שהיה מתפלל ונענה, נבעה מחמת שלמד תורה שהיא הדביקות הגדולה ביותר בהשי"ת, והא בהא תליא, וכלשונו: "אם שמוע תשמע" (דברים כח א) - 'תשמע' תפלתך כגון חוני המעגל בשעה שנצטרכו ישראל לגשמים וכו', נתכנסו

י.ד. ובלשונו: 'וכמו שאומרים משם בכל יום כמו מאינו יהודי להיות היהודי מפרשיסחא ז"ל, שנתעלה יהודי' (שפת אמת שם). 'וכמו שאמרו על

אצלו ואמרו לו התפלל עלינו וכו', מי גרם לו להיות מתפלל והקב"ה שומע תפלתו, על ידי שהיה שומע לדברי תורה'.

נוסיף ונאמר עוד, שהענין המבואר אודות נקודת 'ציון' השוכנת בתוך כל איש ישראל, והצורך להבהיקה כלפי חוץ בעבודה מעשית, היא סוד מצות השופר שתוקעים בראש השנה, כי השופר רמז יש בו לגילוי הפנימיות, שכן צורת השמעת קולו כלפי חוץ, הוא על ידי הנפיחה שמוצאים את הפנימיות החבויה, ובכך אנו מזכירים ומעלים לגבוה, שבאמת יש בכל איש ישראל נקודת 'ציון' פנימיות שבכוחה להשיג גדולות ולהיות מתפלל ונענה כחוני המעגל ודעימיה, אלא שיש שאור שבעיסה הוא היצר הרע המחמיצנו (ברכות יז. וברש"י ד"ה שאור שבעיסה) המתגבר עלינו מעת לעת ומונע זאת מאיתנו^י, אבל באמת רצוננו לעשות רצונך. וכשקול השופר הולך וחזק מאד, ובני ישראל תוקעים קול תרועה ויחד עם זאת משפרים מעשיהם, מיד הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (ויק"ר כט ט), וזוכים לעמוד מכוחה לפני ה' ממש – דשופר כלפנים דמי (ר"ה כו), וממילא מסתתמים טענותיו של השטן (שם טז. וברש"י בעמוד ב ד"ה כדי לערבב), וזוכים לצאת זכאים בדין ולהיכתב בספרם של צדיקים.

'רהש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך', הוידוי בפה יוצא מעצמו אחר התשובה בלב

אכן אף על פי שעיקר התשובה אינה בפה, קבעו חכמינו להתוודות ולומר גם במענה לשון 'אשמנו בגדנו גזלנו', ושלא די בתשובה בלב

תקעו, דברי חיים ד"ה במדרש באחד לחודש, באר משה פרשת בהר, וזה לשונו של ה'שפת אמת' (לראש השנה שנת תרנ"ז): 'וזהו בחינת תקיעות שופר, שהיא נקודה חיות פנימיות שאינה יכולה להשתנות'.

היהודי הקדוש זצלה"ה, שבכל יום כנגד אתמול, הוא כדמיון יהודי לגבי גוי' (שם משמואל שם).

טו. דבר זה כתוב רבות בספרי הקודש, (ראה זוהר הקדוש ח"ב פא: ליקוטי תורה הרב זי"ע - דרושים לר"ה ד"ה

בלבד, ויתכן לפרש שרמזו בתקנתם זו ליסוד עמוק במסילות התשובה, שהיא צריכה להיות בדרגה עילאה כל כך, עד שהאדם יזעק וישווע מעצמו בקול גדול כשיחשב חשבונו של עולם, אוי לי כי מריתי את פי ה' והרע בעיניו עשיתי, כדרך האדם השרוי בצער הקורא בקול גדול ומודיע צערו לרבים מחמת לבו השותת דם.

למה וידוי זה היוצא מעצמו דומה, להא דאיתא בספר 'קרבן העני' [להגה"ק רבי יעקב קטינא זצ"ל בעל ה'רחמי האב'] (פרשת בשלה) לבאר מה שבאמצע פסוקי שירת הים שכולו שיר ושבחה על נס ההצלה, נאמר 'מי כמוכה באלים ה'' (שמות טו יא), ש'אין לו שייכות באמצע השירה, דכולי מדבר מה שעשה השי"ת עם מצרים, וזה מספר בשבח המקום לבד'. וכתב לתרץ 'על דרך זהובא בסדר הדורות החדש, דאחד מתלמידי רבינו אלימלך מליזענ'סק - ר' יוסף מלמד שמו, אמר לתלמידיו, דלכך הפסיק דוד המלך ע"ה באמצע 'ברכי נפשי' (תהלים פרק קד) בפסוק (שם כד) 'מה רבו מעשיך ה' אשר גם כן אין לו שייכות שם, לפי שהזכיר שם נפלאות ה', ולא יכול עוד להתאפק באמצע השבחים מרוב התלהבות הבורע בקרבו, והוכרח לומר 'מה רבו מעשיך ה' מרוב התפעלות, וכמו כן הדבר הזה כאן בשירת משה וישראל, כאשר הגיעו באמצע השירה, להתלהבות גדול אמרו 'מי כמוך באלים ה''. ונאמר אף אנו, כי הוידוי בפה אינו התכלית, אלא הפועל יוצא, שמחמת שהאדם מרגיש שרע ומר על עזבו את ה', יוצא הוידוי מעצמו, ואז מוכח שאכן האדם עשה תשובה וחפץ לעמוד לפני האל ברוך הוא.

במהלך זה ניתן ליישב גם את מחלוקתם של הראשונים (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב, רא"ש מו"ק פ"ג ס"ו עו, וראה שו"ת לב חיים ח"ג סי' קלו, מנחת חינוך מצוה ססד) האם עיקר הוידוי הוא בפה או שדי להתחרט בלב, כששניהם מקרא אחד דרשו לראיה לדבריהם, ממה שאמר דוד המלך בתהילותיו (מה ב) 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשה למלך', שמצד אחד נאמר 'רחש לבי דבר טוב', הרי שדי בעצם רחישת הלב לטובה, וכדחזינן בבני קרח שהם אמרו את מזמור זה, 'שלא יוכלו להתוודות בפיהם, אלא כיון

שרחש לבם בתשובה, הקב"ה מקבלם' (מדרש תהלים שם), ולצד האחר שפיל לסיפא דקרא דכתיב ביה 'אומר אני מעשי למלך' שמיניה משמע, שצריך לומר שמעשי למלך ולא די ברחישת הלב. ונפרש לומר, שאלו ואלו דברי אלהים חיים, שעיקר הוידיוי הוא בלב, והוידיוי בפה הוא הגומר של רצון התשובה, ושניהם לדבר אחד התכוונו, שה'אומר אני' - בפה, הוא ההוכחה על ש'רחש לבי דבר טוב' שהיא עיקר התשובה.

'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', לנצל את קרבת ה' שיש בימים אלו

ביותר אמורים דברינו על חובת התשובה השלמה בעשרת ימי תשובה - שהם ימי מברח ומנוס אליו ית' (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות ר"ה פ"ד מ"ח), שאז, לבד מה שישראל תאבים לעמוד 'לפני האל ברוך הוא' תמיד וכהוראת השופר, ה' בכבודו ובעצמו ממציא עצמו אלינו ומבקש שנשוב אליו ומסייע בעדנו, כמו שניבא ישעיה ברוח עצה וגבורה, 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' (ישעיה נה ו וברש"י שם), דקאי על עשרה ימים אלו שמראש השנה עד יום כיפור (ר"ה יח), שביכולת כל יחיד ויחיד לעורר את הנקודה הזכה שבקרבו ולשוב אל ה' כראוי.

פירוש, בתוך האדם עצמו עושה העון הבדל שלא יוכל להתפשט חלק אלקות שבו להאיר בו, ואמרו חז"ל (תענית יא): לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שורה בתוך מעיו. פירוש, לעולם אפילו אחר שחטא, מכל מקום יש בו חלק אלקות, אך שהוא קדוש ונבדל על ידי מסכים המבדילים על ידי העונות. וכמו שהוא בפרט האדם, כן בכלל הבריאה כח אלקי נתלבש ונסתר תוך הטבע, ובימים הללו שמתחדש הבריאה

טז. עיין לדברי ה'שפת אמת' (לראש השנה שנת תרנ"ו): 'זהנה כתב (ישעיה נה ו) 'דרשו ה' בהמצאו' דרשו חז"ל (ר"ה יח). על עשרת ימי תשובה, שאז הקב"ה ממציא עצמו לקבל שבים, דכתיב (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך', פירוש, עד שיתקיים מאמר 'אנכי ה' אלהיך', כי זה המאמר 'אנכי נחקק בכל איש ישראל, כמו שכתוב (ירמיה ג יד) 'אנכי בעלתי בכם', אכן כתיב (ישעיה נט ב) 'עונותיכם וכו' מבדילים ביניכם לבין אלהיכם',

מזי יתן ויתמלאו משאלותינו 'אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו', להרחיב את נקודת ציון בכל המעשים, ולעמוד לפני האל ברוך הוא בתשובה כדבעי, ומכח זה ייתי לנו שנכתב לאלתר לחיים טובים, ולהיום תשמע שעוותנו, אמן.

תשובה הם להתחדש עשרה מאמרות
בכלל, ועשרת הדברות בפרט לבני
ישראל.

מתגלה זה הכח הן בכלל הן בפרט
כל איש, ולכן בנקל לשוב להתדבק
בחלק אלקות שבו, ועשרת ימי

מדרגניתא דמלכא

אמירות נעימות ופנינים יקרים
שהשמיע ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בלילי שבת קודש בעת עריכת שלחנו הטוהור

פרשת וילך תשפ"ג

קודם ברכהמ"ז - כתיב בפרשתן (דברים לא, יד) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו', למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'.

ואיתא בגמ' חגיגה (דף ג.) בענין הקהל, שבחג הסוכות באו ב' תלמידי רבי יהושע בן חנניה לקבל פני רבם ברגל, רבי יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר בן חסמא, ושאלם ריב"ח במאי דרש ר' אלעזר בן עזריה היום בבית המדרש, ענו לו, שדרש בפרשת הקהל וכו', טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהו, אמר להם מרגלית טובה היתה בידיכם ובקשתם לאבדה ממנו.

וידוע להקשות (עי' דברי יחזקאל - שינאווא, אגדות הש"ס חגיגה שם, ובספר תאוה לעינים, אות הנט) דאם האנשים וגם הנשים כולם באו ועלו אל תל תלפיות בית מקדשינו ותפארתינו לעלות לרגל בחג, א"כ בהכרח הוצרכו להביא עמהם את הטף, דמי ישמור עליהם בעודם בביתם, א"כ מהו התמיה טף למה הם באים. ומתרצים, שזה גופא אמרה תורה, שהגם שבמציאות בכל אופן היו צריכים להביאם לשמרם, אבל כדי שיהיו מצווה ועושה ולקבל שכר על הבאתם, לכן אמר רחמנא להביא אף הקטנים.

ועי' במשך חכמה (שם לא, יב) דהולך ומבאר את דברי הגמ' הנ"ל, דבמה התלהב ריב"ח בזה שדרש ראב"ע דהטף באו כדי ליתן שכר למביאייהו, ומפרש על פי מה דאיתא בירושלמי יבמות (פ"א ה"ו) ראה רבי יונתן בן הרכינס את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כח, ט) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מוחלב וגו', זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתנו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה, וכדאיתא במשנה (אבות פ"ב מ"ח) דמשו"ה אמרו על ריב"ח אשרי יולדתו. ולזה אמר ר' יהושע 'ובקשתם לאבדה ממנו', שלו יאות המאמר כמרגלית טובה לבעליה, שגם אמו עשתה כן, ופשוט.

*

וידוע דנחלקו המפרשים, מאיזה גיל נצטוו להביא הטף למעמד הקהל, דהרמב"ן עה"ת (שם) מפרש דהביאו הטף בקטני השנים הקרובים להתחנך,

מרגניתא דמלכא

איברא הכלי יקר (שם) חולק, וסבירא ליה דדוקא קטן שהגיע לחינוך הוצרך לבוא לירושלים, והמהרש"א (חגיגה שם) מוזכח שע"כ הביאו אף קטנים שלא הגיעו לחינוך.

ולפי הנ"ל (שהתלהב ריב"ח במימרת ראב"ע בענין הבאת הטף להקהל - שהיה נוגע אל לבו) נמצא שהביאו אף הטף שעדיין מוטלים בעריסותיהם, כאמו של רבי יהושע בן חנניה שהביאתו לביהכנ"ס בעודו תינוק ממש, וכ"ה בפירוש רבינו יוסף - בכור שור (פרשת וילך) דמבאר שלשיטת ראב"ע הביאו אף הקטני קטנים המוטלים בעריסותיהם.

*

ועפ"י מעשה דריב"ח אתי לשפר לבאר מה ששאלנו דאם ממילא הוצרכו להביא את טפם בכדי לא להשאירם לבדם בבית, למה ציוותה תורה על הבאתם, דהיות דחזינן דבזמנם היה מהלך חייהם שונה משלנו, דריב"ח בעודו בעריסה כבר העמידו אמו לבדו בביהכנ"ס, ואף מצינו שכל הילדים הלכו ללמוד רחוק מביתם בעודם קטנים מאד כדאיתא בגמ' ב"ב דף כא,, שמשבחים חז"ל את יהושע בן גמלא שהתקין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, דקודם לכן היו מולכין את הילדים לירושלים שרק שם היו מושיבין מלמדי תינוקות כדכתיב כי מציון תצא תורה, חזינן מהנ"ל שבעודם קטנים כבר למדו תורה אצל המלמד בירושלים רחוק מביתם, ואף קטנים בעריסת היו מסתדרים לבד ע"ד ריב"ח בביהכנ"ס, א"כ בלעדי מקרא קודש באמת היו נשארים לבד בביתם, לכן הוצרך ציווי להביאם ולקבל שכר ע"ז.

*

והנה בגמ' (שם) דרשינן, דחרש באוזן אחת פטור מלעלות לרגל, דלמדים ממצות הקהל דכתיב ביה (דברים לא, יא) 'תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם', שצריכים לשמוע כל מילה ומילה.

ויש לתמוה, דוכי האיך אפשר לשמוע מהמלך את כל מילה ותיבה שהוציא בשפתיו, הא היו שם אלפי רבבות מישראל בבת אחת, ובפרט להנ"ל שהביאו כל טפם מיום אחד כשעדיין מוטלים בעריסותיהם, ובודאי השמיעו הרבה קולות המפריעים מלשמוע כל מילה היוצא מפיו של מלך ישראל [- וכן הקשה בספר זכר למקדש פ"ה אות ה].

מרגניתא דמלכא

אבל ניתן לפרשו בהקדם מה שכתב הרמב"ם (פ"ג הל' חגיגה ה"ו), דמצות הקהל דומה ליום שניתנה בו תורה בסיני, וכמו במתן תורה היה משה ידבר והאלוקים יעננו בקול (שמות כ, יט) ושמעו את קולו י"ב מיל, וכמו שהאריך רבינו האלשיך הק' בפירושו עה"ת בפסוק (שמות כ, טו) 'וכל העם רואים את הקולות ואת הפלידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק', עפ"י מה דאמרו רבותינו ז"ל (מכילתא, בחדש השלישי ט) ויעמדו מרחוק חוץ לי"ב מיל, מגיד שהיו ישראל נרתעין לאחוריהן שנים עשר מיל (מובא בגמ' שבת פח:). וביאר הענין עפ"י שאמרו רז"ל במדרש שיר השירים (מדרש חזית, שהש"ר א פסוק ב' אות ב) שכבוד אלקי ישראל מלא את כל י"ב מיל שהיו בו ישראל והיה הדבור עוקף כל מחנה ישראל, והיה דיבורו של ה' מדבר לכל יחיד ויחיד מהנמצאים בכל השיעור ההוא, ואומר 'מקבלני את עליך כך וכך מצות יש בי וכו' והיה אומר הן ומיד היה נושקו על פיו. א"כ אפ"ל דאף כאן דיבר המלך עם קולו של הקב"ה כביכול, ושמעו למרחקים וכל אחד ואחד מישראל שמע כל תיבה ותיבה.

ובאמת כן הוא בעבודת כהן גדול ביום הכיפורים, דאיתא בחז"ל (יומא כ): אמר מר וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו ביריחו, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מירושלים ליריחו י' פרסאות, ואע"ג דאיכא חולשא דתעניתא וכו'.

אחרי הפירות - במצות הקהל תנן במשניות מסכת סוטה (פ"ז מ"ח) פרשת המלך כיצד, מוצאי יו"ט הראשון של חג בשמיני **במוצאי שביעית**, עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר (דברים לא, י) מקץ שבע שנים במועד וגו', ודרשינן בגמ' שם סוטה מא: מכלל דיושב, והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (ולא למלכי בית חשמונאי), שנא' (שמואל ב ז, יח) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וגו', ומתרצת הגמ' כדא"ר חסדא בעזרת נשים.

אבל עדיין קשה דהאיך הותר למלך לקרוא בתורה בישיבה, דהרי אמרו חכמים (מגילה כא) שהקורא בתורה צריך לקרוא מעומד, ודרשי' כן מהפסוק (דברים ה, טז) ואתה פה עמוד עמדי, כביכול אף הקב"ה בעמידה, וכן נפסק בהלכה בהלכות קריאת התורה (סימן קמא), וז"ל הטור 'וצריך לקרות מעומד', ובב"י מביא המקור מגמ' הנ"ל דהקורא בתורה צריך לעמוד ואפי' לסמוך על שום דבר אסור דוגמת מעמד הר סיני, ובפרט לדברי הרמב"ם הנ"ל שמצות הקהל דומה ממש למעמד הר סיני, וספר באר שבע (לרבינו הגאון רבי יששכר בער

מדרגניתא דמלכא

איילינבורג ז"ל), תירץ דכבוד המלך עדיף מכבוד הציבור, ולכן התירו למלך לקרוא את פרשת הקהל בישיבה, אבל עדיין צ"ב.

אחרי הקוגל - העיד הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע, על הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע שבו נתקיים 'לעולם יהא אדם ערום ביראה' (ברכות זי.) ועפ"י מעשה שהיה, שפעם סעד אצל שולחנו הטהור בליל שב"ק אחד מחשובי הלומדים אשר לא נמנה מעדת החסידים, ולאחר תום הסעודה ניגש ההוא אל העמוד שעליו דלקו נרות שבת, ונטל נר אחד מתוך שכחת שבת, וחיפש בנר בארגז הספרים אחר ספר מסוים הנצרך לו, ועיני המסובים רואות ומורא רבם הרר"ב זי"ע השתיקם, הגביה הרר"ב קולו עליו בצעקה, מנין העזות לקחת הנר שלי מעל גב העמוד, מיד החזיר האורח הנ"ל את הנר למקומו, ובזה רואין חכמתו הגדולה והערמה שביראתו, כי באם היה מזכירו ששבת היום, היה הלה נבהל ומשליך הנר ארצה, והיה מכבה את הנר ח"ו, ועכשיו לא שם אל לבו להתבהל והניח הנר במקומו ונמנע מלחלל את השבת.